

Від головного редактора

Шановний читачу!

За уважного читання останніх чисел УІП, певне, ви помітили, що традиційна складова змістової частини видання — так зване Передслово — у нас дещо змінилася й стала уподібнюватися класичній передовій. Її змістова домінанта — короткий огляд від часу попереднього випуску вагомих із боку соціальної значущості в інформаційному полі подій, тенденцій, ініціатив, до появи яких причетна журналістика та журналісти, і про які в поточному числі часопису так чи так ідеться в окремих статтях.

На глибоке переконання автора цих рядків, робити це в науковому фаховому журналісткознавчому виданні треба передусім тому, що за переломової доби Української державності актуалізуються будь-які проблиски тенденцій та ініціатив у медійному середовищі. Надважливо не просто помітити, зафіксувати, а й засвідчити переконливу спонуку молодим дослідникам вивчати, узагальнювати, вводити все це до майбутніх досліджень, навчальних програм чи посібників. Цим будемо наближувати реальну журналістську практику, її стандарти, принципи, уроки і чин особистостей в навчально-наукове середовище, де формуються чи гартуються кадри для медійної галузі.

Це число готувалося до друку за умов карколомно розпочатої 24 лютого одвічним нашим ворогом — росією — небувалої за жорстокістю до мирного населення війни за знищення української нації. Тому контент «журналістика і війна» тут неминуче стає головним.

Отож, виокремлюю кілька найбільш показових явищ із гарячого журналістського цеху, що потребують осмислення.

Першого місця заслуговує феномен єдиних загальнонаціональних новин. Його вже

руській
воєнний
корабль

нарекли у журналістській спільноті своєрідним українським телерадіодивом. Ідеться про нечуваний досі випадок об'єднання різних за формами власності (приватна, державна, суспільна) та творчою політикою редакцій телебачення і радіо заради головного — заговорити до свого народу мовою правди; заговорити єдиним українським голосом. Хто в цій однодумній упряжці? Суспільне «Українське радіо», телеканали «Рада», «Інтер», ICTV, «1+1» та «Україна 24». Їм за короткий час вдалося витіснити на задвірки історії загрозливі хронічні хвороби української журналістики, про які знали всі, але не мали рецепту своєчасно їх позбутися, — просування окремими каналами інтересів власників-олігархів, прихована політична реклама, низькопробні розважальні шоу в російській обгортці, нахабне ігнорування закону про державну мову тощо. Незалежно від того, скільки часу протримається таке починання, вже нині є вагомі підстави говорити про нову добу в історії сучасної української журналістики.

Можна сперечатися про коло учасників «єдиного голосу», про мотиви другого пакету РНБО щодо наведення ладу в національному інформаційному просторі. Та продовжувати ігри в свободу слова, ніяк не можна. Бо низка залежних від мішка олігархів продажних журналістів й далі тлумачитиме ці стандарти однобічно.

На очах змінюється лексика журналістських текстів. Увесь журналістський корпус фактично «в польових умовах» мусив засвоювати терміни і поняття, яких зазвичай не вчать в університетах. На початках брала гору прикра плутанина в близьких за звучанням, але різних за принциповими означеннями поняттях, як скажімо: *війна — збройна агресія — вторгнення; воєнний — військовий; окупанти — загарбники — терористи; бойові дії — воєнні дії; бомбардування — обстріл — авіаналіт* тощо. Тому надто своєчасним виявився оприлюднений Комісією з журналістської етики своєрідний «Словник війни», у якому наголошується на відповідальності журналістів у правильному виборі лексики та професійному використанні термінів.

В екстремальних умовах особливого авторитету у споживачів різножанрових текстів набувають ті їх творці, хто володіє неабияким хистом віднаходити й відбирати факти, переконливо й не без харизми розповідати про них. Надто коли йдеться про прямоефірну журналістику. Яскравий взірець показав тепер уже знаний в Україні британсько-німецько-люксембурзький репортер Філіп Кроутер. Своїми репортажами з Києва він змусив мільйони телеглядачів у різних країнах Європи з непідробним інтересом спостерігати за подіями в Києві напередодні і в перші дні вторгнення російського агресора. Шість разів на добу відбувалися його включення в прямий ефір на Європу, і щоразу він це робив різними мовами — англійською, французькою, португальською, іспанською, німецькою, люксембурзькою. Цей при-

клад — спонукати наших юних «працівників пера» активніше засвоювати іноземні мови, сміливіше розширювати українське інформаційне поле на західноєвропейському чи американському континентах. Бо досконале знання однієї-двох, а у випадку з колегою Кроутером — шістьох іноземних мов, — то переконлива ознака вищого професіоналізму. На жаль, реалії нашої журналістської освіти і нині є іншими: випускник відповідного факультету із університетським дипломом нерідко не може похвалитися перфектними знаннями не лише іноземної, а й мови своєї держави.

Маємо перший досвід існування національної журналістики під окупаційним режимом. Так, для мешканців Великописарівської громади на Сумщині їхня улюблена районна газета «Ворскла» відновила свою діяльність у формі фронтової листівки. Ні друкарня, ні пошта не працювали. Але газета прийшла до читачів. Зменшеним форматом, скороченою в кількості шпальт, розмноженою на принтері. Поширювали її в селах і на фронті волонтери. З випробуванням у часі гаслом «Прочитав — передай ближчому товаришеві». Переконали, що ці незвичні фронтові газетні випуски з часом стануть для майбутніх літописців цього краю і України безцінними документами доби.

На важливості «літописання сучасності» та ролі журналістики в цьому процесі наголосило нещодавно Міністерство культури України. Там закликали всіх українців ділитися власними історіями про війну. «Мільйони українців, — ідеться в цьому зверненні, — стали свідками цинічної війни росії проти України у самому центрі Європи. Діліться власною історією про війну в нашій країні! Так нас почує весь світ!».

Суголосною в цьому контексті стала творча вправа автора цих рядків для студентів-першокурсників факультету журналістики КНУКІМ, які вивчають предмет «Основи журналістики». Більшість уже написали свої роботи за темою «Російсько-українська війна: моя історія». Добірка кращих матеріалів планується для оприлюднення на шпальтах всеукраїнського тижневика «Слово Просвіти», а також у наступному випуску «Українського Інформаційного Простору».

Варто зафіксувати ще одну тенденцію: підвищення ролі розслідувальної функції журналістики. Героїчний чин показують, скажімо, репортери програми журналістських розслідувань «Слідство.Інфо»: завдяки сучасним технічним засобам вдалося ідентифікувати понад 50 російських військових, які вчиняли злочини щодо мирних українців під час окупації окремих населених пунктів Київщини. І ця півсотня, і тисячі інших злочинців неодмінно мусять бути покарані.

Ще один аспект цієї проблеми: злочини росії проти журналістів та медіа в Україні. Їх кількість на кінець березня сягнула цифри 150, а кількість убитих на війні наших колег — близько 20. Цей траурний

список, як відомо, відкрив американський журналіст із «The New York Times» Brent Рено. Отож, ідеться про необхідність створення уже тепер Мартирологу тих, хто поклав життя в битві на українському інформаційному фронті, чесно виконуючи свій професійний обов'язок.

Насамкінець — про дві негативні тенденції.

Перша стосується різного штибу диванних експертів і безвідповідальних блогерів. Системно оприлюднюючи у відкритій мережі не дозволені в час війни дані (скажімо, про завод із виготовлення ракети «Нептун», про ремонт трофейної техніки рашистів), такі «писаки» стають призвідцями точкових ударів ворогів по нашій інфраструктурі. І це вже не журналістика, а колаборанство. Переконливим застереженням для таких стало звернення Головнокомандувача Збройних Сил України від 23 квітня.

Друга тенденція, про тривожні наслідки якої слід сьогодні бити на всі заставки, — мовна безграмотність журналістських текстів. Такого повального ігнорування однієї із засадничих складових професійної журналістики як редагування текстів перед їх оприлюдненням, здається не було навіть у найгірші часи національної розрухи — 20-ті роки ХХ століття. Живою коректурою текстів після їх автоматизованого перекладу з російської на українську уперто ігнорують навіть ті редакції, які досі вважалися взірцями професіоналізму. Мовні покручі, елементарне граматичне недбальство, недовичитування, недодописування, а за всім оцим — елементарна неповага до читача. Ось що стоїть за цією тенденцією.

Микола Тимошик,
головний редактор
«Українського Інформаційного
Простору»